

# MANAS ve MAADAY-KARA'DA SAYILAR

## Numbers in Manas and Maaday-Kara

Doç. Dr. Ülkü ÇELİK ŞAVK\*

### ÖZET

Sayılar, milletlerin inanç sistemlerini, etkilendikleri kültürleri, yer aldıkları coğrafi bölgeleri, tarihi birikimlerini yansıtan kelimelerdir. Özellikle destanlarda sayılar bu görevlerini çok daha belirgin bir biçimde yerine getirmektedirler. Bu çalışmada biri Kırgız, diğeri ise Altaylara ait olan iki destanda geçen sayılar, ortak ve farklı kullanımları ile ele alınmaktadır.

**Anahtar kelimeler:** sayılar, destan, Manas, Maaday-Kara.

### ABSTRACT

Numbers are words which reflect nations' religious systems, the cultures that had an impact on them, geographical region they are situated in and their history. Especially in eposes these functions of numbers are fulfilled best. In this study, the numbers that are seen in two eposes; Kirghiz and Altai, are investigated from the point of view of their different and identical uses.

**Keywords:** numbers, epos, Manas, Maaday-Kara.

## 2. Giriş

### 2.0 Sayılar ve Destanlar

Sayı isimleri, dillerin temel kelimeleri arasında yer almaktadır. Varlıkları, hemen hemen dillerin varoluşları ile aynı tarihlere denk geldiği için de sayılar, o dili konuşan milletlerin inançlarından, sosyal ve coğrafi çevrelerinden, etkileştikleri kültürlerden, tarihlerinin her olayından, gelenek ve göreneklerinden izler taşımaktadırlar. İşte bütün bu birikimleriyle sayılar, dillerin millî özellikleri en iyi yansıtan kelimelerindendir.

Destanlar, milletlerin duygu ve düşüncelerini, hayallerini, inançlarını, gelenek ve göreneklerini, dünya görüşlerini, ideallerini, kısacası millet olma vasıflarını, bir nesilden diğer nesile taşıyan edebî ürünlerdir. Destanların bu özelliklerinden dolayıdır ki sayılar, yukarıda belirttiğimiz izleri, en çok burada etkili bir biçimde ifade edebilmektedirler.

#### 0.1.1 Manas ve Maaday Kara

Manas, bir Kırgız destanıdır. Uzmanlarca bir edebiyat şaheseri olarak kabul edilmekte ve dünyanın en uzun destanı özelliğine sahip olduğu belirtilmektedir. Kırgızlar içinse bütün diğer sanatlardan ayrı bir Manas okuma sanatı geliştirecek derecede büyük önem arz etmektedir.

Maaday-Kara, bir Altay destanıdır. Bu destan, güney Sibirya'da yaşayan ve Şamanizmi kendilerine inanç sistemi olarak seçmiş bir topluluğun destanı olması özelliğini taşımaktadır.

#### 0.2 Çalışmanın malzemesi

Bu çalışmada sunulan sayılarla ilgili örnekler: Manas için *Wilhelm Radloff, Manas Destanı Kırgız Türkçesi Metin – Türkiye Türkçesi Çeviri, Yayına Hazırlayan: Prof. Dr. Emine Gürsoy-Naskali, Türksöy Yayınları No: 1, Ankara 1995*; Maaday-Kara içinse *Altay Destanı Maaday-Kara, Hazırlayan: Emine Gürsoy-Naskali, YKY, İstanbul 1998*'den alınmıştır.

#### 1. Ortak sayılar

Destanların taranması sonucu belirlenen sayılardan bir kısmı her iki destanda da geçmektedir. Ancak bunların pek azı her ikisinde de denk kullanıma sahiptir. Bir destanda daha fazla kullanılan bir sayıya, diğer bir destanda nispeten az yer almıştır.

#### 1.1. Her iki destanda da aynı sıklıkta kullanılanlar

##### 1.1.1 3 Manas üç Maaday-Kara üç

**Manas: üç ata uulu** “üç ata oğlu” II-194, **üç korgon** “üç kale” III-2058, **üş töbö-döy kılıpsıñ** “üç küme yaptın” III-2127, **üç**

\* H.Ü. Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

oos kep “üç söz” IV-543, **üç araan Busurman** “üç müslüman konak yerinde” IV-566, **üç ay on ceti kün** “üç ay on yedi gün” IV-621, **üç ay** “üç ay” IV-918, **üç iyletip maldırdım** “üç defa debbağlattırdım” IV-1139, **üç katın algan** “üç kadın almış” V-3, **üç kün** “üç gün” V-1628

**Maaday-Kara: üç Altaydın ol sırtıla** “üç kuşak Altay’ın üzerinden”90, **üç üye-lü...kamçı** “üç kuyruklu...kamçı” 687, **üç teñeri bu tübinde\*** “üç kuşak göğün altında” 798, **üç tıstamp** “üç nefes alıp” 1717, **üç üyelü kömdürge** “üç halkalı göğüs kayışı” 2394, **üç bilektü temir kijen** “üç halkalı demirden bir köstek” 2401, **üç aňdanıp** “üç kez yerinde dönüp” 3165, **üç üyelü kömdürge** “üç halkalı göğüs kayışı” 3203, **üç bütkelip** “üç kez dönüp” 3238, **üç özöktiñ kuuganın üç le tüñey çırbagay** “üç vadinin çalı çarpısını birbirine eş üç çalı demeti” 3814, **üç myygaktıñ ol ijinde** “üç maralın içinde” 4246, **üç temdenip talayıp kelip** “üç kere sallayıp” 4536, **üç teñeri** “üç kuşak gök” 6713,

1.1.2 4 Manas *tört* Maaday Kara *tört*

**Manas: dört paygamber** (dört peygamber)I-49, **eki közi dört kılıp** “iki gözünü dört etmiş” II-546, **tört ayaktuu kayberen** “dört ayaklı canavar” II-1326, **tört arıstuu Oyrot** “dört Oyrot kavmi” 1678, **tört but** “dört but” III-346, **tört kün** “dört gün” III-346, **tört çuñkurun toltur** “dört vadi doldurun” III-998, **tört çoro** “dört yiğit” III-1086, **tögörök** **tört burçun** “\*tekerleğin dört bucağına” IV-254, **tört kasıktı kakkanda** “dört sağlam kazık çaktılar”IV-337, **tört bölüntkөн buldursun** “dörde bölen kırbaç” IV-1220, **tört katının** “dört karısını” V-1672

**Maaday-Kara: dört kulaktu boro taygal\*** “dört kulaklı henüz yavrulamamış boz kısrak” 803, **tört kayın\*** “dört kayın” 874, **tört çañkılı boro baytal** “dört örgülü boz kısrak” 1198, **tört kulaktu, dört çañkılı boro baytal** “dört kulaklı, dört örgülü boz kısrak” 1656, **tört kulaktu, dört müstüü tönön kök uy** “dört kulaklı, dört boynuzlu dört yaşındaki mavi inek” 1657, **tört kulaktu küler kazan** “dört kulplu bronz kazan” 3639, **tört azulu tönön buura\*** “dört yirtıcı dişli dört yaşında erkek deve” 3755, **tört tör kayıñ bu enelü** “dört kayının anahlık yaptığı” 4646, **tört kanattu boro mürküt** “dört kanatlı boz kartal” 5321,

1.1.3 6 Manas *altı* Maaday-Kara *altı*

**Manas: aytiluudan altoo çok** “meşhurların altısı yok” II-874, **altı kişi** “altı kişi” II-1583, **altı çaşar\*** “altı yaşında” II-980, **altı arıstuu Oyrot** “Altı Oyrot kavmi” II-1670, **altı san cılkı** “altı tane sürü” III-1337, **altı künü** “altı gün” III-1797, **altı kapka çarbaktan\*** “altı kapılı kaleden” IV-412, **altı Şeer Kapır** “altı Şeer kafir” IV-564, **altı kapka keñ Kokan** “altı kapılı Hokand’dan” IV-881, **alt’ay bol’elek** “altı ay olmadı” V-555, **tünü künü altı kün** “gece gündüz altı gün” V-1577, **altı san kara kol** “altı tane kol ordu” V-1774

**Maaday-Kara: altı kırılı ak üldü** “altı cepheli ak kılıç” 684, **altı konup ‘adam’ dedi** “altı gün sonra ‘babam’ dedi” 749, **altı kulun** “altı kulun” 805, **altı konok cara toñgon** “altı gün dondu” 1053, **altı aňdanıp** “altı kez yerinde dönüp” 3161, **altı aňdanıp** “altı kez yerinde dönüp” 3161, **altı künge süzürjerde** “altı gün birbirlerini süstüler” 4398, **Altay tübin altı aylandı\*** “Altay’ın dibini altı kez dolandı” 6737, **Altay sırtın altı aylandı** “Altay’ı altı kez dolandı” 6982, **altı künge ay böktöldi** “altı gün ay karardı” 7056,

1.1.4 9 Manas *togus* Maaday-Kara *togus*

**Manas: togus kulduk urdu deyt** “dokuz defa eğildi” II-1369, **başın togus kılıñar** “?dokuz atı getirin” II-1756, **togus uul** “dokuz oğul” III-407, **togus künü** “dokuz gün” III-1794, **koydon togus alayn** “dokuz koyun alayım” III-2494, **uydan togus alayn** “dokuz inek alayım” III-2495, **töödön togus alayn** “dokuz deve alayım” III-2496, **çalkıdan togus alayn** “dokuz at alayım” III-2497

**Maaday-Kara: Çemeten-Tuu togus süürü bu taygalu** “Dokuz zirveli Çemeten-Tuu’nun” 31, **togus kırılı möñün çakı\*** “dokuz cepheli gümüşten bir at direği” 157, **togus köstü** “dokuz gözlü” 420, **togus kırılı kara taş** “dokuz yüzlü kara taş” 756, **togus cerde bu üyelü kara tayga\*** “dokuz katlı kara dağ” 872, **togus kün\*** “dokuz gün” 964, **togus kariş cara toñdı** “dokuz kariş dondu”992, **togus kırılı möñün çakı** “dokuz cepheli gümüşten at direğini” 1137, **togus tüñey kara talay** “birbirine eş dokuz kara deniz” 1277, **togus kuskun\*** “dokuz kuzgun” 1562, **togus kara bu kuskun** “dokuz kara kuzgun” 1925, **togus başka sına berdi** “dokuz parçaya bölündü” 2843, **togus üyelü kara tayga** “dokuz kademeli kara dağ” 3277, *to-*

**gus çaştı kara buka\*** “dokuz yaşında bir kara boğa” 3334, **togus kırılı küler çakı** “dokuz cepheli bronzdan at direği” 3379, **togus kırılı kara taş** “dokuz köşeli kara taş” 3719, **togus tüney süt le köl** “birbirine eş dokuz süt gölü” 5334, **togus tüney ak tar köl** “birbirine eş dokuz ak göl” 5337, **togus kırılı köjülü kaya** “dokuz köşeli heybetli kaya” 6610,

1.1.5 **60** Manas *altımış* Maaday-Kara *altan*

**Manas: altımış aygır** (altımış aygır) II-157, **altımış cele** “altımış ip” II-523, **altımış kulun** “altımış tay” II-1406, **altımış ala-baş aygır** “altımış alaca aygır” II-1814, **altımış tay** “altımış tay” II-1818, **altımış ala corgo** “altımış yürük” III-159, **altımış tanap ak çatır** “altımış kanathı ak çadır” III-1231, **altımış tanap ak çatır** “altımış at dolusu ak çadır” II-II-429, **altımış töö** “altımış deve” III-1651, **altımış bee** “altımış kısarak” III-1797, **altımış çaş\*** “altımış yaş” IV-870, **altımış ala buka** “altımış alaca boğa” IV-924, **altımış teke derisi** “altımış teke derisi” IV-1134, **altımış atan** “altımış deve” V-11, **altımış baştuu ak ordo** “altımış kubbeli ak saraya” VV-959

**Maaday-Kara: altan kün** “altımış gün” 174, **altan üür koy\*** “altımış koyun sürüsü” 366, **altan kaan\*** “altımış kağan” 475, **altan tümen** “altımış tümen” 560, **altan tüney at alaaçı\*** “altımış birbirine eş at bakıcısı” 648, **altan baatır\*** “altımış bahadır” 678, **altan bar\*** “altımış pars” 761, **altan cayzañ** “altımış hizmetkar” 794, **altan kulaş içege\*** “altımış kulaş bağır sak” 833, **altan tümen albatızın** “altımış tümen ordusunu” 1114, , **altan tüney alıptarım\*** “birbirine eş altımış alpim” 654, **altan cıl** “altımış yıl” 1183, **altan tümen aygırlı mal** “altımış tümen aygırlı sürü” 1211, **altan çaş** “altımış yaş” 1672, **altan at** “altımış at” 2008, **altan kulaş ak üldüdi** “altımış kulaç uzunluğunda ak kılıç” 2320, **altan kulaş altın çılbur** “altımış kulaçlık altın ip” 2403, **altan tayga** “altımış dağ” 2609, **altan kırılı bu tokpok** “altımış cepheli tokmak” 2832, **altan kezer** “altımış korkusuz yiğit” 3171, **altan çaştı aymaan emeen\*** “altımış yaşında bir yaşlı kadın” 3326, **altan başka taygada cürgen ol dor maldar** “diğer altımış dağdaki sürüler” 3420, **altan üür koy** “altımış koyun sürüsü” 3894, **altan çeçek** “altımış çiçek” 4155, **altan tajuur araki** “altımış matara içki” 4161, **altan ayrı bu müstüü** “altımış çatal boynuzlu” 4266, **altan koloñ alıp tartat** “altımış kayış çekti” 5387,

**1.2 Manas'ta sık Maaday-Kara'da seyrek kullanılanlar**

1.2.1 **5** Manas *beş* Maaday-Kara *beş*

**Manas: çını minen beş'işti\*** “beş çanak dolusu içti” II-863, **belgelüüdön böşöö cok** “tanınmışlardan beşi yok” II-872, **beş aydar tüğü bar\*** “beş örgülü saçı var” IV-908, **beş çoro** “beş yiğit” V-295, **barçadan köynök böşöö bar** “beş kadife gömlek var” V-828, **beş törödöy uulu** “beş tane efendi gibi oğul” V-862

**Maaday-Kara: beş kulun** “beş kulun” 807,

1.2.2 **10** Manas *on* Maaday-Kara *on*

**Manas: on elçi** (on elçi) I-58, **on çaş** (on yaş) I-154, **on çuñkur** “on vadi” III-992, **on topçu** “on kemik düğme” III-1273, **oroşon on ay bolgunça** “on ay da tamam olunca” IV-237, **on san cılkı** “on sürü at” V-612, **omurtkamda on cara** “omurgamda on yara” V-2210

**Maaday-Kara: on dor çaştı cürer tuş** “on yaşındayken”

1.2.3 **12** Manas *on eki* Maaday-Kara *on eki*

**Manas: on eki aylar** “on iki aylar” II-324, **on eki kulaş ak celek** “on iki kulaç ip” II-1401, **on eki dürmöt** “on iki kurşun” III-170, **on ekidan örgön buldursun** “on iki kayıştan örülmüş kurbac” IV-1214, **on ekide Bok-murunday** “on ikisinde Bok-murun gibi” IV-1260, **on eki kıs** “on iki kız” IV-1514, **on ekiden topçu** “on iki düğme” V-126,

**Maaday-Kara: on eki bee** “on iki kısarak” 811,

1.2.4 **40** Manas *kırk* Maaday-Kara *törtön*

**Manas: kırk elçi** (kırk elçi) I-54 , **kırk çoro\*** “kırk yiğit” II-553, **kırk kişinin** “kırk kişinin” II-562, **kırk adam** II-881, **kırktın başı\*** “kırklar başı” II-1137, **kırk kermen** “kırk kazık” II-1769, **kırk at** “kırk at” II-1770, **kırk çuñkurun toltur** “kırk vadi doludur” III-992, **kırk kıs** “kırk kız” III-1495, **kırk üygö** “kırk çadıra” III-1541, **kırk kulun** “kırk kısarak” IV-1759, **kaburgamda kırk cara** “kaburgamda kırk yara” V-2211

**Maaday-Kara: dörtön irik\*** “kırk koç”\*\*\*, **törtön tuu** “kırk dağ” 3057, **törtön koloñ toolop tartat** “kırk kayış bağlayıp çekti” 5388,

1.2.5 **66** Manas *altımış altı* Maaday-Kara *altan altı*

**Manas: altmış altı mal dosu\*** “altmış altı mal dostu” III-308, **altmış altı moyno-ğu** “altmış altı sağlam postu” IV-1132

**Maaday-Kara: altan altı ol buluñdu** “altmış altı çıkıntılı” 4119,

**1.2.6 1000** Manas *muñ* Maaday-Kara *muñ*

**Manas: miñ kulun** “bin tay” II-523, **akçası miñge cetiptir** “parası bine varmış-tır” III-1639, **miñge cete çaşasın** “bin sene yaşasın” III-2515, **miñ alabaş kunaç** “bin alaca tay” IV-42,

**Maaday-Kara: muñnan aşkan kara töö** “bini aşkın kara deve” 3315,

**1.3 Maaday-Kara’da sık, Manas’ta seyrek kullanılanlar**

**1.3.1 2** Maaday-Kara *eki* Manas *eki*

**Maaday-Kara: eki kara ol mürkü-dim** “bu iki kara kartahm” 93, **eki tüney kara taygıl** “birbirine eş iki kara köpek” 103, **eki cardı ortozında** “iki kürek kemiği ortasında” 741, **eki le konup** ‘ene’ dedi “iki gün sonra ‘anne’ dedi” 747, **eneziniñ eki emçeği** “annesinin iki memesi” 837, **eki köz** “iki göz” 863, **eki le kara talay** “iki kara ırmak” 864, **eki tüney altın küük** “birbirine eş iki altın guguk kuşu” 995, **eki tüney kara mürküt\*** “birbirine eş iki kara kartal” 997, **eki tüney kara taygıl** “birbirine eş iki kara köpek” 999, **eki tüney ker balgım** “birbirine eş iki balina” 1279, **eki tüney koron sarı bu cılan** “birbirine eş iki zehir sarısı yılan” 1332, **eki le tüney ceek cılan** “birbirine eş iki şeytan yılan” 1343, **eki tüney ögüs kara bu ayu** “birbirine eş iki erkek kara ayya” 1488, **eki tüney koron sarı sañskan\*** “birbirine eş iki zehir sarısı saksagan” 2948, **eki le tüney koron sarı ol kuskundar** “birbirine eş zehir sarısı o iki kuzgun” 3005, **eki kızıl bu çobra-adı** “iki kırmızı ağaç kabuğunu” 3009,

**Manas:eki çoro** “iki yiğit” II-516, **eki közi** “iki gözü” II-546, **eki caktan** “iki taraftan” II-552, **eki küykül bee** “iki küçük kıs-rak” II-689, **eki uul** “II-1804

**1.3.2 7** Maaday-Kara *ceti* Manas *ceti*

**Maaday-Kara: Çeret-çemet ceti sü-ürü bay taygalu** “Yedi zirveli bereketli Çeret-çemet dağının” 30, **ceti caan köö tay-ga\*diñ koltığında** “ulu kale gibi yedi dağın kucağında” 46, **ceti üyelü möñkü terek** “ye-di budaklı ölümsüz kavak” 68, **ceti üyelü te-mir terek** “yedi budaklı demir kavak” 84, **ce-ti tayga koltığında** “yedi dağın kucağında” 123, **ceti buttu ces çireede** “yedi ayaklı ba-kır kerevette” 167, **ceti kadı köböñ castık**

“yedi kat pamuktan bir döşek” 171, **ceti özök** “yedi ırmak” 412, **ceti kadı ay sudurdu bu kıçırdı** “yedi kat kaphay falı kitabını getirdi” 467, **ceti kadı cer altınañ\*** “yedi kat yeraltı-nı” 531, **ceti cıl** “yedi yıl” 540, **ceti kırılı bo-ro taş** “yedi yüzlü boz taş” 758, **ceti kün\*** “yedi gün” 963, **ceti karış cara toñdı** “yedi karış dondu” 994, **ceti konok ozo toñgon** “yedi gün dondu”1051, **cerdin üstün ceti ay-lanıp** “yeryüzünü yedi kez dolanıp” 1230, **ce-ti kara börü\*** “yedi kara kurt” 1557, **ceti küñge toolonıp** “yedi gün yuvarlanıp” 1782, **ceti kırılı boro taştı** “yedi köşeli boz renkli taş” 1814, **ceti börü** “yedi kurt” 1896, **ceti başka sına berdi** “yedi parçaya bölündü” 2846, **ceti oroon albatızı** “yedi iklimin in-sanları” 3164, **ceti küñge mañtalada** “yedi gün uçup sıçradıktan sonra” 3254, **ceti sarı örgöö turat**, “yedi sarı yurt duruyor” 3425, **ceti sarı at turat** “yedi sarı at vardı” 3427, **ceti sarı nama\*** “yedi sarı lama” 3431, **ceti tüney sarı corgo** “birbirine eş yedi rahvan at” 4140, **ceti küñge süzüjerde** “yedi gün birbirlerini süstüler” 4400, **ceti küñge bu tñdadı** “yedi gün kulak verip dinledi” 4369, **ceti buttu ces çiree** “yedi ayaklı bakır ya-tak” 4621, **ceti kadı cer altında\*** “yedi kat yeraltında” 4684, **cerdiñ üstün ceti ebire süreriñde** “yeryüzünü yedi kere dolandığın-da” 4749, **ceti kara börü** “yedi kara kurt” 4751, **ceti coldıñ beltirinde** “yedi yolun kavşağında” 5683, **ceti kıptu temir türme** “yedi köşeli demir zindan” 6337, **ceti kırılı kara kaya** “yedi cepheli kara kaya” 6611, **ce-ti kad-I cer altına** “yedi kat yer altına” 6688, **ceti küñge tokpıktodı** “yedi gün dövdü” 6769, **cerdiñ üstün ceti aylandı** “yeryüzü-nü yedi kez dolandı” 6980, **ceti küñge tuduş boldı** “yedi gün çekiştiler” 7011, **ceti küñge kün cabıldı** “yedi gün güneş örtündü” 7057,

**Manas:Ceti-tör** (Yedi-tör)I-1, **ceti elçi** (yedi elçi)I-51, **ceti kün** “yedi gün” I-108, **bü-gün aydın cetisi** “bugün ayın yedisi” II-1077, **kuugan cılkiñ ceti san** “aldığın yedi at sürüsü” III-149, **kelgen cet’ay bolgunça** “yedi ay tamam olunca” IV-235, **cetti atan \*** “yedi deve” V-1901, **cet’atekem** “yedi atam” V-2021

**1.3.3 30** Maaday-Kara *odus* Manas *odus*

**Maaday-Kara: odus kırılı** “otuz yüzlü” 420, **odus köstü...kameçi** “otuz gözlü...kam-çı” 686, **odus kulaş bu kirezi artıp kalgan** “otuz kulaç kala süt kesilip kalmış” 1738, **odus kulaş tuyuk tiskin** “otuz kulaçlık bir

dizgin" 2405, **odus kırlu altın kamçı** "otuz köşeli altın kamçı" 5692, **odus buttu taş os-tol** "otuz bacaklı taş kerevet" 6812,

**Manas: otus tümö** "otuz kumaş kaplı düğme" III-1273

**1.3.4 70** Maaday-Kara *ceten* Manas *cetmiş*

**Maaday-Kara: ceten ayrı kök talay-dün\*** belirtirinde "yetmiş kollu gök ırmağın sü-züldüğü yerde" 45, **ceten ayrı bu bıdaktu** "yetmiş çatal budaklı" 57, **ceten ayrı çañkı calı\*** "yetmiş kol örgüden yelesi" 128, **ceten kadı köböñ töjök** "yetmiş kat pamuktan bir döşek" 170, **ceten kün\*** "yetmiş gün" 175, **ce-ten caan tayga\*** "yetmiş kocaman dağ" 407, **ceten kaan\*** "yetmiş kağan" 473, **ceten tü-men** "yetmiş tümen" 559, **ceten tüney ba-atırlarım** "yetmiş birbirine eş bahadırım" 652, **ceten tüney ceñ tudaacı** "birbirine eş yetmiş refakatçı" 674, **ceten kezer\*** "yetmiş yiğit" 680, **ceten kulaş umçı emze\*** "yetmiş kulaçlık emzik emerse" 753, **ceten çar\*** "yetmiş öküz" 763, **ceten aygır bu cılkı\*** "yetmiş aygır sürüsü" 800, **ceten özök\*** "yetmiş ır-mak" 822, **ceten tümen bu çerü** "yetmiş tü-men ordu" 1112, **ceten cıl** "yetmiş yıl" 1185, **ceten caan talay\*** "yetmiş ulu ırmak" 1223, **ceten katap** "yetmiş kere" 1662, **ceten caş** "yetmiş yaş" 1670, **ceten tüney boro ko-yon\*** "birbirine eş yetmiş boz tavşan" 1858, **ceten er** "yetmiş adam" 2009, **ceten ayrı çañkı calı** "yetmiş kol örgülü yelesi" 2354, **ceten tayga** "yetmiş dağ" 2611, **ceten at** "yetmiş at" 3109, **ceten caştu karaan öbö-ön\*** "yetmiş yaşında bir ihtiyar adam" 3329, **ceten başka özöktö maldar** "diğer yetmiş vadideki sürüler" 3318, **ceten caan bu tay-gıl** "yetmiş koca köpek" 3522, **ceten çeçek** 4153, **ceten tajuur korocon** "yetmiş matara korocon içkisini" 4163, **ceten ayrı bu lay müüstü** "yetmiş çatal boynuzlu" 4391, **ceten kadı bu töşök** "yetmiş katlı bu döşek" 4622, **ceten arçın bu cılan** "yetmiş arşın boyunda-ki yılanı" 5274, **ceten cıldñ cırgalı\*** "yetmiş yıl sürecek şenlik" 5980, **ceten kulaş oro** "yetmiş kulaç çukur" 6020,

**Manas: cetmiş batman nan** "yetmiş batman yem" II-878, **cetimiş cele** "yetmiş ip" II- 1824, **cetimiş ala corgo** "yetmiş ala yü-rük" III-156, **cetmiş alıptı öltürüp** "yetmiş atı öldürüp" III-398, **cetimiş ceyren corgo** "yetmiş tane al yürük" III-1818

**1.3.5 90** Maaday-Kara *togzon* Manas *tokson*

**Maaday-Kara: togzon kırlu taş ör-göö\*** "doksan cephele taştan bir saray" 152,

**togzon koloñ** "doksan kayış" 305, **togzon caan talay** "408, **togzon kün** "doksan gün" 450, **togzon çar** "doksan boğa" 685, **togzon kulaş umçı emze** "doksan kulaçlık emzik emerse" 751, **togzon arçın kara talay bu tübinde** "kara ırmağın doksan arşın dibinde" 1258, **togzon çookır\*** "doksan maral" 1876, **togzon can bu taygadıñ ar canında** "dok-san yüksek dağın yanında" 2095, **togzon ku-laş kara cibek\*** "doksan kulaç kara ipek" 2399, **togzon er** "doksan er" 3110, **togzon ar-çın bu kuyruğı** "doksan arşın kuyruğı" 3338, **togzon buka** "doksan boğa" 3341, **tog-zon caan kara buka** "doksan iri kara boğa" 3534, **togzon ayrı bu lay müüstü** "doksan çatal boynuzlu" 4388, **togzon kırlu taş ör-göö** "doksan köşeli taş ev" 4620, **togzon cıldñ toyı** "doksan yıl sürecek düğün" 5979,

**Manas: tokson toru corgo bar** "dok-san doru yürük var" III-152, **tokson töögö bul cüktöp** "doksan deveye yükletince" III-1678, **tokson-do bee** "doksan da kısarak" III-1795

**1.3.6 100** Maaday-Kara *cüs* Manas *cüs*

**Maaday-Kara: cüs baytalım\*** "yüz kısarak" 59, **cüs tekpelü kıybır cebe** "yüz çentikli yayını gerip" 816, **cüs buura** "yüz buğra" 949, **cüs buka** "yüz boğa" 950, **cüs irik** "yüz koç" 951, **cüs tajuurlu aracandı** "yüz tulumdaki aracan içkisini" 953, **cüs ter at** "yüz at" 1013, **cüs kezer** "yüz pehlivan" 1015, **cüs bıdaktu temir terek** "yüz budaklı demir kavak" 1134, **cüs sarlık** "yüz öküz" 1912, **cüs kelin** "yüz gelin" 1914, **cüs ba-atır\*** "yüz bahadır" 1916, **cüs sıradı sındı-rala** "yüz sırığı kırıp" 2411, **cüs taarga ku-mak urup** "yüz torbaya kum doldurup" 2415, **cüs kulaktu küler kazan\*** "yüz kulplu bronz kazan" 3739, **cüs topçılı ton** "yüz düğmeli kürk" 4896, **cüs tekpelü ol mltık** "yüz çentikli yay" 4899, **cüs tekpelü temir caa** "yüz çentikli demir yay" 6595, **cüs tek-pelü teñeri caa** "yüz çentikli kutsal yay" 7636,

**Manas: cüs kunan** (yüz tay) I-157, **ku-day cüskö çaşatar** "tanrı yüz sene yaşatır" III-495, **cüs çuñkurun toltur** "yüz vadi dol-durun" III-996, **cüs cılkı** "yüz at" III-1024

## 2. Farklı Sayılar

Tespit edilen sayılardan bir kısmı, yalnızca Manas'ta kullanılmışken diğer bir kısmı da sadece Maaday-Kara'da geçmektedir.

### 2.1 Yalnız Manas'ta kullanılanlar

#### 2.1.1 8 *segis*

**segis kün** "sekiz gün" I-109, **erten ay-**

**dın segisi** “yarın ayın sekizi” II-1082, **künü-tünü segis kün** “gece gündüz sekiz gün” V-2241

**2.1.2 14 on tört**

**on tört cıl** (on dört yıl) I-19, **on törtünö** (on dördüne) I-155, **künü-tünü on tört kün\*** “gece gündüz on dört gün” IV-553, **on tört kün** “on dört gün” V-911,

**2.1.3 15 on beş**

**narı barsın on beş kün, beri kelsin on beş kün** “ileri gitsin on beş gün, geriye gelsin on beş gün” IV-550,551, **künü tünü on beş kün, ökö karmalaşıp** “gece gündüz on beş gün birbiriyle güreşip” IV-1196, **on beş çoro** “on beş yiğit” IV-1571, **on beşinde\*** “on beş yaşında” IV-2097

**2.1.4 16 on altı**

**on altı kündör bolgunça** “on altı günü bulunca” IV-555

**2.1.5 17 on ceti**

**üç ay on ceti kün** “üç ay on yedi gün” IV- 621

**2.1.6 20 ciyrma ciyrma kündö ciyrma tündö** “yirmi günde, yirmi gecede” III-315, **ciyrme çoro** “yirmi yiğit” III-1370

**2.1.7 25 ciyrme beş**

**ciyrme beşte çaşın\*** “yaşın yirmi beş” V-181

**2.1.8 69 altmış togus**

**altmış togus mal** “altmış dokuz mal” II-877,

**2.1.9 80 seksen**

**seksen baytal** (seksen genç kısrak)II-159, **seksen cele** “seksen ip” II-525, **seksen-ge çaşım cetken kün** “seksen yaşındayım şimdi” III-2308

**2.1.10 95 tokson beş**

**çaşım tokson beşke çıkt'ele** “yaşım doksan beşe çıktı” IV-1011

**2.1.11 300 üç cüs**

**üç cüs kolgo baş bolup** “üç yüz orduya baş olup” V-1574

**2.1.12 595 beş cüs tokson beş**

**beş cüs tokson beş atka bayge bar** “beşyüzdoksanbeş ata ödül var” IV-43

**2.1.13 4000 kırk cüs**

**kırk cüs cılkı** “kırk yüz at” III-1027

**2.2 Yalnız Maaday-Kara'da kullanılanlar**

**2.2.1 11 on bir**

**on bir bee** “on bir kısrak” 809,

**2.2.2 32 odus eki**

**odus eki kölösölü** “otuz iki tekerlekli” 1623,

**2.2.3 50 bejen**

**bejen koloñ** “doksan kayış” 305, **bejen**

**koloñ** “elli kayış” 304, **bejen aygır mal\*** “elli aygır sürüsü” 364, **bejen özök** “elli ırmak” 3059,

**2.2.4 62 altan eki**

**altan eki tarılgalu\*** “altmış iki düğmeli” 245, **altan eki ay carkındu .. topçılı** “altmış iki ay gibi ışıltılı.. düğme” 249, **altan eki çutkumaldu altan üygen\*** “altmış iki işlemeli altın dizgin” 275, **altan eki çıkamaldu** “altmış iki çıkıntılı” 2326,

**2.2.5 68 altan segis**

**altan segis bu topçılı** “altmış sekiz düğmeli” 260, **altan segis bu kapıldı** “altmış sekiz kat topuklu” 2305, **altansegis bu çilbilü** “altmış sekiz bağcıklı” 2313,

**2.2.6 72 ceten eki**

**ceten eki kün carkındu ... topçılı\*** “yetmiş iki güneş gibi parlak... düğmeli” 252, **ceten eki bu tekpelü** “yetmiş iki çentikli” 2329,

**2.2.7 77 ceten ceti**

**ceten ceti ol tekpelü temir caa** “yetmiş yedi çentikli demir yay” 5290,

**2.2.8 89 segzen togus**

**segzen togus temir kürçek\*** “seksen dokuz demir sürgü” 6035,

**2.2.9 92 togzon eki**

**togzon eki kıl uyazı\*** “doksan iki düğümlü kuyruğu” 127, **togzon eki toolbırlu** “doksan iki kanatlı” 2332,

**2.2.10 99 togzon togus**

**togzon togus bu topçılı\*** “doksan dokuz düğmeli” 2316, **togzon togus bu sıra** “doksan dokuz sırık” 2475, **togzon togus at** “doksan dokuz at” 2690, **togzon togus er** “doksan dokuz er” 2692, **togzon togus çoy somok** “doksan dokuz dökme demir kilit” 6034,

**2.2.11 10 000 tümen**

**tümen cıldıs** “on bin yıldız” 1932, **tümen kire kara sarlık** “on bin kadar kara öküz” 3317, **ceten tümen bu albatı** “yetmiş tümen halk” 4093,

### 3. Sonuç

İki destanda geçen toplam 41 kelime tespit edilmiştir. Bunlardan 17 tanesi her ikisinde de kullanılmaktadır; ancak 5 tanesi denk kullanım sıklığına sahipken, 6 tanesi Manas'ta, 6 tanesi ise Maaday-Kara da daha sık kullanılmaktadır. Yalnız Manas'ta geçen sayılar 13, Yalnız Maaday-Kara'da geçenlerse 11 tanedir.